

Rapport 2014:32

Vä 157:5 och 157:9, Vä socken

Arkeologisk förundersökning 2014

Fredrik Grehn

**sydsvensk
arkeologi**

Rapport 2014:32

Vä 157:5 och 157:9, Vä socken

Arkeologisk förundersökning 2014

Fredrik Grehn

Fornlämningsnr: -
Vä 157:5 och 157:9, Vä socken
Kristianstads kommun
Skåne län

Sydsvensk Arkeologi AB

Kristianstad

Box 134

291 22 Kristianstad

Telefon (Regionmuseets växel): 044-13 58 00

Malmö

Erlandsrovägen 5

218 45 Vintrie

www.sydsvenskarkeologi.se

© 2014 Sydsvensk Arkeologi AB

Rapport 2014:32

Omslag: Carl-Olof Siljedahl undersöker grop A731. Foto: Kristian Brink.

Kartor ur allmänt kartmaterial, © Lantmäteriverket, Gävle.

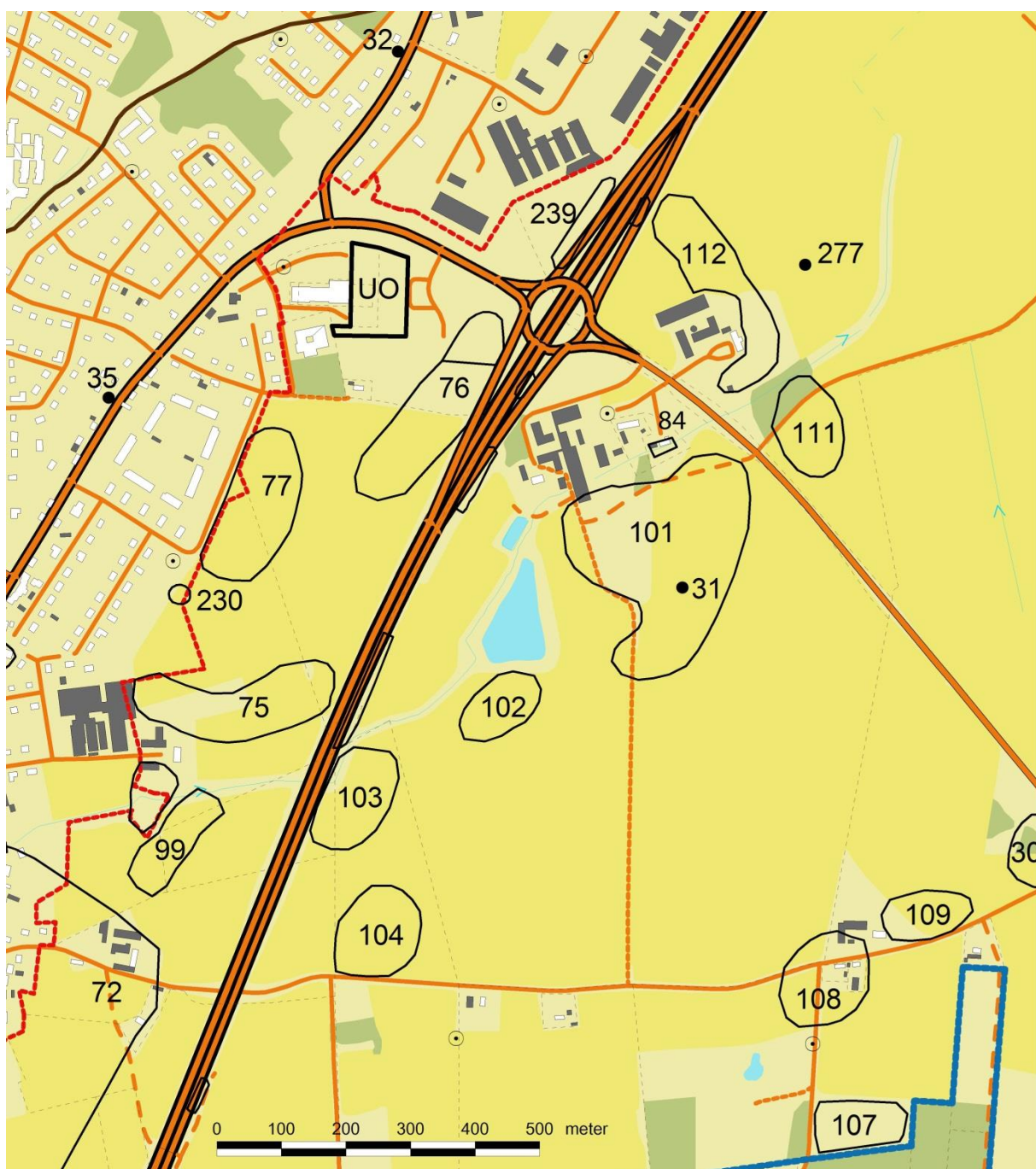
Innehåll

Sammanfattning	5
Bakgrund och exploateringssituation	5
Antikvariska förutsättningar och bevarandeintressen	5
Topografi, fornlämningssituation och tidigare kunskap	6
Frågeställningar	8
Metod och prioriteringar	8
Undersökningssresultat	9
Gropar	10
Härd	10
Stolphål	11
Övriga anläggningar	11
Fynd	11
Arkeologisk och vetenskaplig potential och förslag till fortsatta åtgärder	12
Referenser	13
Administrativa uppgifter	14
Bilaga 1	15

Figur. 1. Skånekarta med lägena för Kristianstad kommun och Vå markerade.

Figur. 2 (nedan). Utdrag av fastighetskartan med undersökningsområdet (UO) och registrerade fornlämningar – samtliga i Vå socken. Det medeltida stadsområdet = Vå 72. Skala 1:20 000.

Sammanfattning

- Ett exploateringsområde på ca 10 000 m² planeras att begyggas inom fastigheterna Vä 157:5 och 157:9.
- En arkeologisk förundersökning har utförts av Sydsvensk Arkeologi AB med syfte att klargöra lämningarnas informationspotential, datering och funktion.
- Förundersökningen bestod av schaktning med grävmaskin, samt undersökning av arkeologiska lämningar.
- Endast spridda lämningar av boplatsskarakter framkom. Varken förhistoriska hus eller gravar kunde konstateras.
- Inga vidare arkeologiska åtgärder föreslås för det berörda området.

Bakgrund och exploateringssituation

Sydsvensk Arkeologi AB har i enlighet med Länsstyrelsen i Skåne läns beslut gjort en arkeologisk förundersökning inom fastigheterna Vä 157:5 och 157:9 i östra delen av Vä (figur 1 & 2). Denna rapport är ett led i Länsstyrelsens handläggning av ärendet och föreliggande rapport är utformad i enlighet med direktiv i myndighetens förfrågningsunderlag och beslut.

Bakgrunden till det aktuella arbetet är att det planeras bebyggnation av en yta som är totalt ca 10 000 m² stor. Exploateringsområdet utgörs idag av igenväxande f.d. åkermark med grässvål och enstaka mindre träd och buskar. De aktuella fastigheterna är kringgärdade av sedan tidigare exploaterad mark i form av butiker, parkering, väg, cykelbana och långtidsparkering. Endast i söder ansluter den aktuella ytan till mark som saknar moderna anläggningar av något slag.

Vä/Öllsjö-området utgör en förort till Kristianstad. Stora delar av området väster om den aktuella ytan bebyggdes med fr.a. enfamiljshus och mindre industrier under 1950- till 1970-talen, i stort sett utan några som helst arkeologiska insatser. Avsaknaden av utredningar vid exploateringar av stora markområden under denna tid förklarar sannolikt varför det bebyggda området i väster är dåligt representerat i ett i övrigt fornlämningsrikt område som visat sig vara intensivt utnyttjat från mesolitikum till våra dagar.

Antikvariska förutsättningar och bevarandeintressen

Den aktuella exploateringen berör inga bevarandeintressen av nationell eller regional art. Inom och kring förundersökningsom-

rådet finns inga utpekade bevarandeintressen, bortsett från fornlämningar. Riksintresseområdet för Vä kyrkby ligger ca 700 m söder om undersökningsområdet. Det sträcker sig upp till Kyrkbäcken i norr och till väg E22 i öster. Samma område lyfts fram i såväl det regionala som i det kommunala kulturmiljöprogrammet. Nordöstra hörnet av riksintresseområdet ligger i höjd med Vä 103 på figur 2 (Björk 2013).

Vä 301 har tidigare blivit föremål för arkeologisk förundersökning (se nedan). Efter arkeologiska insatser 1995 anlades en rastplats och samåkningsparkering.

Topografi, fornlämningsituation och tidigare kunskap

Det aktuella exploateringsområdet är beläget direkt öster om Vä köpcentrum. Platsen ligger i en svag nordsluttning av en flack, men tydlig höjdstreckning i landskapet. Platsen ligger ca 1 km nordost om den medeltida staden Vä och ca 4 km väster om Hammarsjön. Området ligger i en tydlig brytzon i landskapet, där Gärds härads högre belägna sand- och moränjordar möter det flacka området med lerjordar närmre Kristianstad och Hammarsjön. Inom exploateringsytan ligger höjden omkring 17-18,5 m.ö.h. och jordarten utgörs av isälvsediment, som i söder gränsar till ett mindre område med morän (SGU Ae nr 88).

Den aktuella ytan är belägen i ett fornlämningsrikt område i anslutning till Kyrkbäcken. Endast 100 m väster om ytan löper den gamla vägen mellan Kristianstad och Lund, som är känd sedan 1600-talet. I närområdet finns tre boplatser, ett urnegravfält och en milsten (Vä 76, 77, 239, 32 och 35). Två av boplatserna har blivit föremål för arkeologiska insatser (Vä 76 och 239 – se beskr. nedan). Vid gården Annedal finns en kvarn (Vä 84) och sydost om gården finns en hällkista med 14 skelett från sen-neolitikum som undersöktes 1945 (Vä 31). Hällkistan ligger inom en registrerad boplatz (Vä 101).

År 1994-95 gjordes en arkeologisk undersökning inför utbyggnad av väg E22 och anläggande av trafikplats Vä. I den nordöstra delen av trafikplatsen påträffades drygt 300 anläggningar, bestående av en slagplats från mesolitikum, en grop från tidigare eller mellan-neolitikum samt härdar och huslämningar från brons- eller äldre järnålder. Fornlämningen kunde inte avgränsas åt något väderstreck (Vä 239; Ekerow 2005 s. 33ff).

År 1995 gjordes även en förundersökning, i direkt anslutning till den nu aktuella ytan, inför anläggandet av en rastplats väster om trafikplats Vä. Vid förundersökningen grävdes fem sökschakt

om sammanlagt ca 300 löpmeter, men det påträffades endast några flintavslag. Det kunde inte konstateras några under mark dolda anläggningar och inga ytterligare arkeologiska insatser föreslogs (Vä 76; Goksör 1996).

De största arkeologiska insatserna i denna del av Kristianstads-slätten är ett antal undersökningar som utförts i Vä medeltida stadsområde, ca 1 km åt sydväst, och en stor undersökning av en boplats från bronsålder och äldre järnålder i Snårarp, ca 1,7 km åt öster (Vä 72: Björk 2003, Vä 232: Edring 2004).

Sammantaget visar fornlämningsbilden på bebyggelse från mesolitikum till äldre järnålder i området öster och söder om den aktuella ytan. Det finns även kända gravar från senneolitikum och yngre bronsålder i närområdet.

Figur 3. AU-området med schakt och anläggningar.

Frågeställningar

I undersökningsplanen och beslutet angavs att den arkeologiska förundersökningens syfte är att fördjupa kunskapen om fornlämningarna och att den har som mål att klargöra fornlämningarnas innehåll, datering och vetenskapliga potential. Det framtagna materialet skall vara ett planeringsunderlag för det fortsatta planarbetet och beslutsunderlag för Länsstyrelsens handläggning enligt 2 kapitlet lag (1988:950) om kulturminnen m.m. (KML).

Metod och prioriteringar

Den arkeologiska förundersökningen gjordes genom provschaktning med grävmaskin som följdes av en arkeolog.

Området med eventuella gravar prioriterades vid schaktningen i syfte att begränsa detta. Schaktningen genomfördes med utgångspunkt från de kända gravarnas läge. Det var dessutom angeläget att undersöka minst en eventuell grav vid förundersökningen för att bedöma om det är gravar, bevarandegrad av benmaterial m.m., datering och den förväntade vetenskapliga potentialen.

Vid utredningen påträffades boplatslämningar, vilka bl.a. består av ett troligt förhistoriskt långhus. Utredningsschakten gav en grov bild av utbredningen av detta område (figur 3). Under förundersökningen prioriterades även detta område för att klargöra utbredningen av det förmodade huset, samt boplatsens omfattning i det aktuella området.

Provschaktningen genomfördes generellt genom att sökschakt om ca en skopbredd togs upp. Vid de prioriterade områdena togs det upp större områden för att bl.a. fastslå omfattningen av det eventuella gravområdet och boplatslämningarna. Schaktens utbredning och omfattning anpassades efter de förutsättningar som uppkom under fältarbetet.

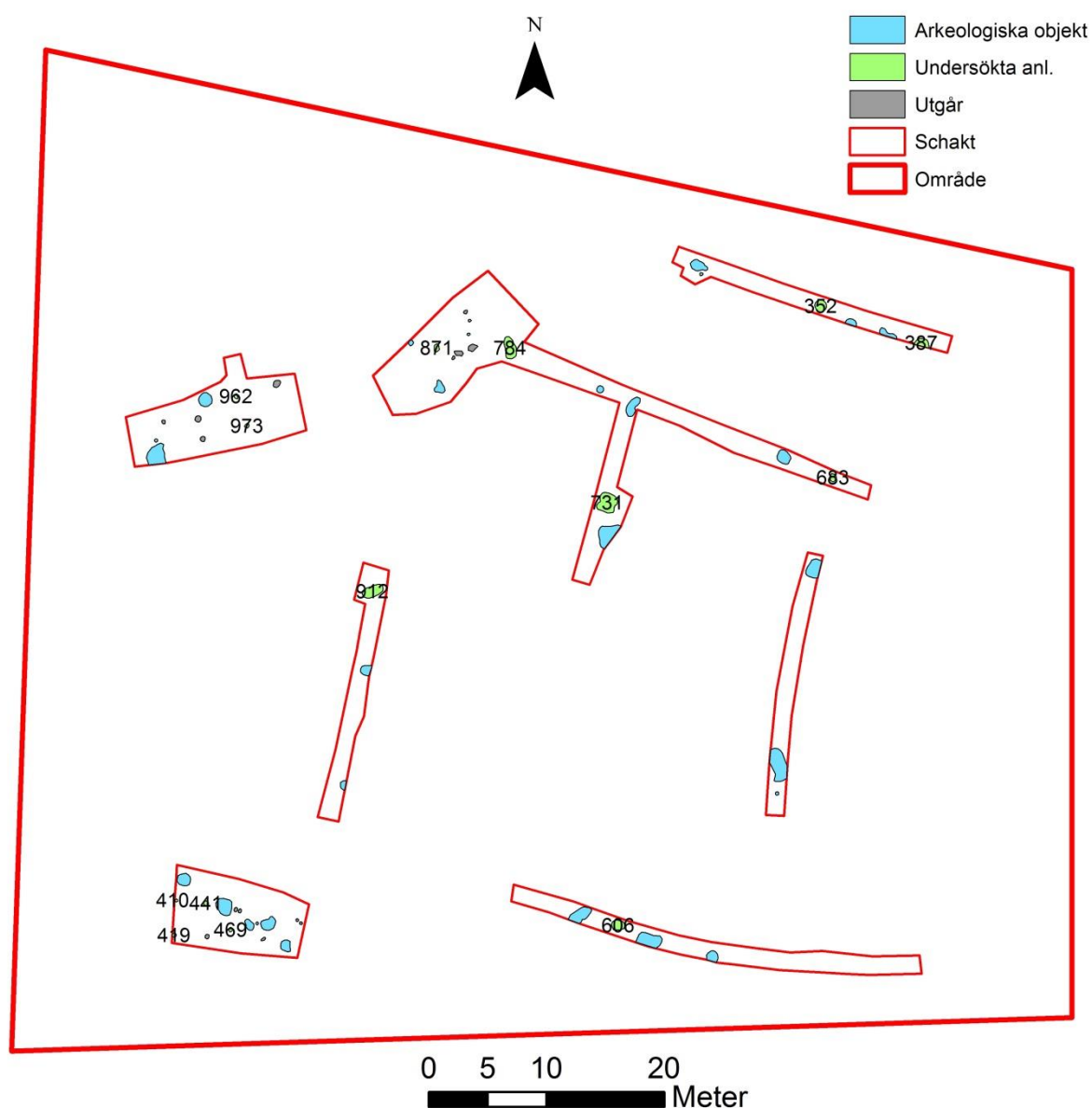
Schakt och framkomna arkeologiska lämningar mättes in med GPS. Tolkning av anläggningstyp (t.ex. stolphål, grop) gjordes direkt vid inmätning genom kodval. De fynd som visar på datering och funktionsbestämning av lämningarna avsågs tillvaratas.

För att få ett bra bedömningsunderlag inför en eventuell slutundersökning samlades jordprover in för eventuell analys. Syftet var att bedöma om det fanns bevarat makrofossil inom fornlämningen. Makrofossilanalysen används även som underlag för ¹⁴C-datering vid behov.

Schaktens stäckningar anpassades med hänsyn till faktiska förhållanden, som anläggningsförekomst, växande träd, befintliga belysningsstolpar och stigar.

Undersökningresultat

Förundersökningsområdet var ca 6 600 m² stort. Totalt schaktades sju schakt upp med en total yta av 486 m² (vilket motsvarar drygt 7 % av den totala undersökningsytan). Totalt mättes 57 anläggningar i form av stolphål, gropar, eventuella gravar och en härd m.fl. in. Av dessa grävdes 29 anläggningar ut (figur 4). Nedan beskrivs de anläggningar som har grävts ut. Fynden redovisas i bilaga 1.

Figur 4. Förundersökningsområdet med schakt och undersökta anläggningar numrerade med ID.

Undersökningen genomfördes i enlighet med undersökningsplanen, dvs. sökschakt fördelades över området och utvidgningar gjordes på de punkter där grav- och husindikationer framkommit vid utredningen. Schaktningen var bitvis besvärlig då det förekom relativt rikligt med större sten i området. Undersökningen genomfördes under gynnsamma väderförhållanden.

I schakt där potentiella huslämningar fanns handrensades ytor efter avbaning. Anläggningsgrävningen fokuserade i första hand på stolphål, samt de anläggningar som bedömdes kunna utgöra gravar (inkl. de från AU). I andra hand undersöktes ett urval gropar, samt en härd i syfte att klargöra deras informationspotential (fynd och funktion).

Gropar

Groparna var generellt grunda (maximalt ca 20-30 cm, ofta grundare) med homogen sandig fyllning.

AG352

Gropen var 1,1 x 0,65 m stor i plan och hade ett djup på 0,1 m. Gropen hade mörkt grå sandig fyllning med inslag av ljust grå sandiga partier. Ett flintavslag (fyndnr: 1) påträffades i fyllningen.

AG387

Gropen var 0,8 x 0,7 m stor i plan och hade ett djup på 0,2 m. AG387 hade mörkgrå sandig fyllning i det övre partiet och ljusare grå sandig fyllning i det lägre partiet. Inga fynd påträffades.

AG606

Gropen var 1,15 x 0,48 m stor i plan och hade ett djup på 0,25 m. Anläggningen bestod av brungrå sand med inslag av rödbruna partier. Inga fynd påträffades i gropen.

AG731

Gropen var 1,6 x 1,5 m stor i plan och hade ett djup på 0,5 m. Anläggningens fyllning bestod av grå sand som innehöll enstaka mindre stenar. Högt upp i fyllningen påträffades en bit tegel (som inte tillvaratogs).

Härd

En härd påträffades och undersöktes inom området.

AH683

Härden var 0,7 x 0,55 m stor i plan och hade ett djup på 0,10 m. Fyllningen var urlakad och bestod av sotstrimmig svartgrå sand och innehöll skörbränd sten. Inga fynd påträffades.

Stolphål

Stolphålen som framkom och undersöktes kunde inte tolkas tillhöra någon konstruktion.

AS410, AS419, AS441, AS469, AS871, AS962 & AS973

Stolphålen som framkom och undersöktes varierade i storlek mellan 0,26 och 0,6 m i plan och varierade i djup mellan 0,08 och 0,41 m. Fyllningen i stolphålen bestod generellt av mörkt brun sand, enstaka stolphål hade inslag av sot och träkolsfragment. I ett av stolphålen (AS871) påträffades ett flintavslag (fyndnr: 2), i övrigt påträffades inga fynd.

Övriga anläggningar

Efter utredningen fanns misstanke om gravar i området, dessa anläggningar, samt ytterligare någon gravlik (form och storlek) anläggning framkom och undersöktes vid förundersökningen. Ingen av dessa anläggningar kunde dock tolkas som grav efter undersökning. Generellt rörde det sig om tunnare skikt med fyllning kring stenar.

A784

Anläggningen var 1,8 x 0,8 m stor i plan och hade ett djup på 0,1 m. Fyllningen bestod av brungrå sand, och var svagt humös. Sannolikt var fyllningen naturligt nedlakad i ett stenrikt parti. Inga fynd påträffades.

A912

Anläggningen var 2 x 0,85 m stor i plan och hade ett djup på 0,1 m. Fyllningen bestod av grå, svagt humös, sand som var något mörkare i östra delen av anläggningen. Ett flintavslag (fyndnr: 3) och en benbit (fyndnr: 4) av djur påträffades i fyllningen.

A430, A479, A491, A548, A556, A565, A803, A837, A847, A860, A949, A983, A993 & A1005

Samtliga ovan nämnda anläggningar undersöktes men utgick som stenlyft efter undersökning.

Fynd

Det påträffades ett fåtal fynd vid förundersökningen i anläggningarna. Nedan presenteras de efter materialkategori.

Flinta: Tre flintavslag (fyndnr: 1-3), funna i tre olika anläggningar (A352, A871 och A912).

Ben: En benbit, mindre kota (fyndnr: 4) av djur påträffades i A912.

Skörbränd sten: Påträffades i en härd (AH683).

Arkeologisk och vetenskaplig potential och förslag till fortsatta åtgärder

Vid schaktningen konstaterades relativt gles förekomst av förhistoriska boplatzlämningar. Inom ytan fanns partiellt gott om stenlyft och i väster även en del sentida nedgrävningar. Det fanns från den arkeologiska utredningen indikationer på att här kunde finnas förhistoriska hus, och eventuella gravar.

Under den arkeologiska förundersökningen togs schakt upp för att försöka avgränsa, samt undersöka de eventuella hus och gravar som utredningen indikerade. I schakt där de potentiella huslämningarna fanns handrensades ytorna efter avbaning. Efter undersökning av lämningarna kunde varken hus eller gravar konstateras. De stolphål som framkom och undersöktes kunde inte tolkas till någon konstruktion. De eventuella gravarna kunde ej heller de tolkas som gravar. Området innehöll spridda lämningar av boplatsskarakter, i form av stolphål, en härd och några gropar. Groparna var generellt grunda med homogen fyllning. Mycket få fynd framkom i de undersökta anläggningarna.

Ingen analys av varken makrofossil eller ^{14}C -dateringar gjordes på grund av att inga huskonstruktioner eller gravar kunde konstateras inom området.

I och med att varken huskonstruktioner eller gravar kunde konstateras, samt att området bara innehöll spridda lämningar av boplatsskarakter, får området anses ha relativt låg vetenskaplig potential och därför förslås inga vidare arkeologiska insatser för det berörda området.

Referenser

- Björk, T. 2003. Just another central place? A critical description of Vä. *Lund Archaeological Review* 2001. Lund.
- Björk, T. 2013. Vä 157: och 157:9, Vä socken. *Arkeologisk utredning steg 1, 2013*. Rapport Sydsvensk Arkeologi 2013:23.
- Edring, A. 2004. Snårarp – en boplats från yngre bronsålder/förromersk järnålder. *Arkeologisk undersökning 2000*. Regionmuseet Kristianstad rapport 2004:1.
- Ekerow, H. 2005. E22 Vä. *Arkeologisk undersökning 1994-95*. Regionmuseet Kristianstad. Rapport 2005:57. Kristianstad.
- Goksör, S. 1996. Vä 157:5, Väs sn, Kristianstad kn, Skåne. *Arkeologisk förundersökning 1995*. Rapport Länsmuseum i Kristianstad 1996:10.

FMIS, Fornsök

Jordartskartan SGU Ae nr 88

Administrativa uppgifter

Sydsvensk Arkeologi AB projnr:	130065
Länsstyrelsen i Skåne dnr:	431-26998-2013
Datum för beslut:	2014-03-04
Län:	Skåne
Kommun:	Kristianstad
Socken:	Vä
Fastighet:	Vä 157:5 och 157:9
Läge:	Fastighetskartan, blad 3D:1i
Koordinatsystem:	RT 90 2,5 gon V
X koordinat:	6209390,39
Y koordinat:	1393405,29
Höjdsystem:	RH 70
M ö.h.	17-18,5
Fältarbetstid:	2014-04-11 – 04-17
Antal arbetsdagar:	5
Antal arkeologtimmar:	32
Antal maskintimmar :	8
Exploateringsyta:	ca 10 000 m ²
Undersökt yta:	486 m ²
Platschef/personal:	Kristian Brink, Carl-Olof Siljedahl (praktikant)
Uppdragsgivare:	Kristianstads kommun, Strategi & utveckling
Tidigare undersökningar:	Goksör 1996
Fynd:	Fynden förvaras på LUHM (nr: 32401).
Dokumentationsmaterial:	Intrasiprojekt SA_130065. Digitala foton. Anteckningar. Arkiveras i Regionmuseet Kristianstads arkiv.
Kostnader (exkl. moms):	80 039 kr

Bilaga 1

Fyndtabell								
Inv.nr	Socken	Fastighet	Fyndnr	Intrasisid	Material	Sakord	Antal	Vikt
32401	Vä	Vä 157:5 & 157:9	1	200011	Flinta	Avslag	1	3
32401	Vä	Vä 157:5 & 157:9	2	200013	Flinta	Avslag	1	4
32401	Vä	Vä 157:5 & 157:9	3	200014	Flinta	Avslag	1	1
32401	Vä	Vä 157:5 & 157:9	4	200016	Ben	Avfall	1	1

Sydsvensk Arkeologi AB rapportserie 2014

1. Hamnen 21:147, Innerstaden 1:14. Malmö stad, Malmö kommun. Arkeologisk förundersökning 2013-2014. Therese Ohlsson.
2. Skabersjö 26:1. Skabersjö socken, Svedala kommun. Arkeologisk förundersökning 2012. Therese Ohlsson
3. Vä 157:5 och 157:9, Vä socken, Kristianstad kommun. Arkeologisk utredning, steg 2, 2013. Tony Björk.
4. Västra Boulevarden, Kristianstad 4:4. Kristianstad stad, Kristianstad kommun. Arkeologisk förundersökning 2013. Therese Ohlsson.
5. Våktaren 4. Malmö stad, Malmö kommun. Arkeologisk förundersökning 2013. Fredrik Grehn.
6. Citadellstaden 2:1. Landskrona stad, Landskrona kommun. Arkeologiska förundersökningar 2013. Fredrik Grehn.
7. Mansdala 3:13. Vä socken, Kristianstad kommun. Arkeologisk förundersökning 2013. Therese Ohlsson.
8. Råvattenledning i norra Åhus. Åhus socken, Kristianstad kommun. Arkeologisk förundersökning 2013-2014. Fredrik Grehn.
9. Vä by, fastigheten Vä 2:35 m.fl. Vä socken, Kristianstad kommun. Arkeologisk förundersökning 2013. Ing-Marie Nilsson.
10. Åhus 14:108 m fl. Åhus socken, Kristianstad kommun. Arkeologisk förundersökning 2011. Bertil Helgesson.
11. Kv. Carolus. Malmö stad, Malmö kommun. Arkeologisk förundersökning 2013. Fredrik Grehn.
12. Heliga Trefaldighetskyrkan. Kristianstad socken, Kristianstad kommun. Arkeologisk förundersökning 2014. Fredrik Grehn.
13. Fastigheten Västerport 11 i Åhus. Åhus socken, Kristianstads kommun. Arkeologisk förundersökning 2013 och 2014. Ing-Marie Nilsson och Therese Ohlsson.
14. Herrestorp 3:2 och 3:3 – hyddor, gravar, gårdar. Vellinge socken, Vellinge kommun. Arkeologisk slutundersökning 2012. Kristian Brink, Karina Hammarstrand Dehman och Bertil Helgesson.
15. Maletofta. Ravlunda 23:3, Ravlunda sn, Skåne. Arkeologiska forskningsundersökningar 2008-2011. Bertil Helgesson.
16. Slottsvången 8. Arkeologisk förundersökning 2014, Helsingborgs stad och kommun. Therese Ohlsson.
17. Tivoliparken. Arkeologisk förundersökning 2014. Kristianstad stad och kommun. Fredrik Grehn.
18. Yngsjö 219:351. Arkeologisk slutundersökning 2012 inom fornlämning Åhus 166 och 167, Åhus socken, Kristianstad kommun, Skåne län. Thomas Linderöth.
19. VA-ledning i Västra Boulevarden. Arkeologisk förundersökning, schaktningsövervakning 2012 – 2013, Kristianstad kommun och stad, Skåne. Thomas Linderöth.
20. Yngsjövägen och Köpmannagatan. Åhus socken, Kristianstad kommun. Arkeologisk förundersökning 2012. Therese Ohlsson.
21. Herrevadskloster. Riseberga socken, Klippans kommun. Arkeologisk förundersökning 2004. Therese Ohlsson.
22. Eskilstorp 2:26. Arkeologisk utredning steg 1, 2014. Eskilstorps socken, Vellinge kommun. Fredrik Grehn.
23. Östra Torp 15:12. Arkeologisk utredning steg 2, 2014. Östra Torp socken, Trelleborgs kommun. Fredrik Grehn.
24. Dybäck 46:6, Arkeologisk utredning steg 2, 2014. Ö Vemmenhögs socken, Skurups kommun. Karina Hammarstrand Dehman och Bertil Helgesson.
25. Gamla Staden 8:1. Arkeologisk förundersökning, schaktningsövervakning 2013 vid Kärnan i Helsingborgs stad. Thomas Linderöth.
26. Fodret 5 & 19. Arkeologisk utredning steg 2, 2014. Tygelsjö socken, Malmö kommun. Fredrik Grehn.
27. VA-ledning i Christian IV:s gata och Västra Storgatan, fornlämning 93. Arkeologisk förundersökning, schaktningsövervakning 2013, Kristianstad kommun och stad, Skåne. Thomas Linderöth.
28. Härlöv 50:38, 50:39 och 50:42. Arkeologisk utredning 2013 inför utbyggnad av återvinningsstation, Kristianstad kommun. Thomas Linderöth.
29. Hyllie 4:2. Arkeologisk utredning steg 2, 2014. Hyllie socken, Malmö kommun. Fredrik Grehn.
30. Konsul Olssons Plats. Arkeologisk förundersökning 2014. Gamla Staden 7:1, Helsingborgs stad och kommun. Fredrik Grehn.
31. Åsumtorp 54:30. Arkeologisk undersökning 2012. Kristianstad socken och kommun. Ylva Wickberg.
32. Vä 157:5 och 157:9. Arkeologisk förundersökning 2014. Vä socken, Kristianstad kommun. Fredrik Grehn.

